

**PROCEDURY REAGOWANIA
W TRUDNYCH SYTUACJACH
WYCHOWAWCZYCH
ORAZ SYTUACJACH KRYZYSOWYCH**

**SZKOŁA PODSTAWOWA
IM. JANA PAWŁA II
W BOGUSZYCACH**

2019/2020

PODSTAWY PRAWNE

1. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich.
2. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.
3. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.
4. Rozporządzenia MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonej uzależnieniem.
5. Kodeks postępowania karnego.
6. Kodeks Rodzinny.
7. Rozporządzenie MENiS z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno -pedagogicznej.
8. Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów.
9. Statut Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Boguszycach.

Cele:

1. Wyznaczenie jasnych i czytelnych reguł postępowania w sytuacjach kryzysowych.
2. Promowanie zachowań i postaw godnych naśladowania.
3. Socjalizacja uczniów.
4. Zwiększenie wychowawczej roli szkoły.
5. Wypracowanie jednolitych metod współpracy między rodzicami i szkołą.

Uzasadnienie wdrożenia procedur w szkole:

1. Promowanie postaw pomagających zachować bezpieczeństwo, ład i porządek na terenie szkoły.
2. Wypracowanie i wprowadzenie w życie jednolitych procedur działania, eliminujących czynnik przypadkowości i dowolności w interpretowaniu przepisów prawnych.

WYKAZ PROCEDUR:

1. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku nieobecności, spóźnień, zwolnień, nierealizowania obowiązku szkolnego przez ucznia.
2. Procedura postępowania nauczyciela, gdy podejrzewa, że na terenie szkoły jest uczeń znajdujący się pod wpływem narkotyków lub dopalaczy.
3. Procedura postępowania nauczyciela, gdy znajduje na terenie szkoły substancję przypominającą wyglądem narkotyk.
4. Procedura postępowania nauczyciela, gdy podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk.
5. Procedura postępowania w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że na terenie szkoły znajduje się uczeń będący pod wpływem alkoholu.
6. Procedura postępowania w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie alkohol.
7. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku palenia lub posiadania papierosów, e- papierosów przez ucznia.
8. Procedura postępowania w przypadku stwierdzenia naruszenia przez ucznia godności nauczyciela lub innego pracownika szkoły.
9. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku agresywnego zachowania ucznia.

10. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku dewastacji mienia szkolnego oraz działania na szkodę drugiej osoby.
11. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku fałszowania dokumentacji szkolnej.
12. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku kradzieży, wyłudzenia pieniędzy lub wartościowych przedmiotów.
13. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku zachowania ucznia uniemożliwiającego prowadzenie lekcji (głośne rozmowy, spacery po sali, brak reakcji na polecenia nauczyciela).
14. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku używania w trakcie lekcji telefonu komórkowego, odtwarzacza MP3 itp.
15. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku zbiorowej ucieczki z lekcji.
16. Procedura postępowania w sytuacji powzięcia podejrzenia o stosowaniu przemocy w rodzinie ucznia.
17. Procedura postępowania w przypadku stwierdzenia występowania u ucznia czynników wskazujących na ryzyko zachowań samobójczych.
18. Procedura postępowania w przypadku ataku terrorystycznego.

I. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku nieobecności, spóźnień, zwolnień, nierealizowania obowiązku szkolnego przez ucznia

1. Obowiązkiem każdego nauczyciela na wszystkich zajęciach edukacyjnych jest rozpoczęcie lekcji od sprawdzenia obecności. Każda nieobecność ucznia, jak i spóźnienie powinny być odnotowane w dzienniku lekcyjnym.
2. Wychowawca oceniając zachowanie ucznia sumuje liczbę nieobecności i spóźnień.
3. Nieobecność ucznia, który był w danym dniu na wcześniejszych lekcjach (co wynika z zapisu w dzienniku lekcyjnym), a na danej lekcji nie pojawił się, nauczyciel zgłasza wychowawcy.
4. Wychowawca powinien co najmniej jeden raz w tygodniu poinformować rodziców o nieobecności dziecka na danej lekcji.
5. Uczeń może być zwolniony z lekcji na prośbę rodzica/(opiekuna prawnego). Informację o zwolnieniu uczeń przekazuje wychowawcy lub w razie jego nieobecności nauczycielowi przedmiotu.
6. W przypadku złego samopoczucia i konieczności zwolnienia ucznia ze szkoły, rodzic jest zobowiązany do osobistego zgłoszenia się po dziecko lub pisemnego zwolnienia ucznia na własną odpowiedzialność (poprzez sms, email, fax).
7. Samowolne opuszczenie szkoły przez ucznia w trakcie trwania zajęć lekcyjnych jest równoznaczne z ucieczką z lekcji (bez możliwości usprawiedliwienia).
8. Uczeń zwolniony z danej lekcji, w związku z konkursami, zawodami sportowymi, występami artystycznymi, jest zobowiązany do nadrobienia zaległości.
9. Uczeń jest zobowiązany dostarczyć pisemne usprawiedliwienie nieobecności od rodziców w ciągu 7 dni od daty powrotu do szkoły. Usprawiedliwienie musi zawierać dokładną datę, przyczynę absencji i czytelny podpis rodzica (prawnego opiekuna).
10. Wychowawca powinien na bieżąco kontrolować frekwencję uczniów na zajęciach lekcyjnych i informować rodziców o nieobecnościach nieusprawiedliwionych.
12. W pierwszym tygodniu każdego miesiąca wychowawca podlicza frekwencję uczniów, przekazuje do pedagoga szkolnego pisemną informację na temat uczniów wagarujących i podjętych wobec nich działań.

13. W sytuacji stwierdzenia godzin nieusprawiedliwionych wychowawca przeprowadza rozmowę z uczniem i ustala warunki poprawy frekwencji. Jeżeli frekwencja nie ulegnie poprawie wychowawca spisuje kontrakt z rodzicem i uczniem, obejmuje wychowanka szczególnym nadzorem oraz przekazuje do pedagoga informację o realizacji kontraktu.

14. W przypadku braku współpracy rodzica (prawnego opiekuna) ze szkołą, po stwierdzeniu niespełnienia przez ucznia obowiązku szkolnego (co najmniej 50 procent zajęć opuszczonych nieusprawiedliwionych w miesiącu), dyrektor szkoły wszczyna procedurę dotyczącą nierealizowania obowiązku szkolnego przez ucznia.

II. Procedura postępowania nauczyciela, gdy podejrzewa, że na terenie szkoły jest uczeń znajdujący się pod wpływem narkotyków lub dopalaczy

1. Powiadamia o swoich przypuszczeniach wychowawcę i dyrektora szkoły.
2. Odizolowuje ucznia od reszty klasy, ale ze względów bezpieczeństwa nie pozostawia go samego. Stwarza warunki, w których nie będzie zagrożone jego życie ani zdrowie. Uczeń nie może pozostawać bez opieki - powinna zająć się nim pielęgniarka lub osoba przeszkolona w udzielaniu pierwszej pomocy.
3. Udziela pomocy medycznej, w razie potrzeby wzywa lekarza w celu stwierdzenia stanu trzeźwości lub odurzenia.
4. Zawiadamia o fakcie rodziców lub opiekunów, których zobowiązuje do niezwłocznego odebrania ucznia ze szkoły (osoba sprawująca opiekę, wychowawca lub pedagog).
5. Dyrektor szkoły powiadamia policję.
6. Uczeń zostaje ukarany stosownie do zapisów statutu szkoły.
7. Dyrektor szkoły powiadamia sąd rodzinny o pogłębiającej się demoralizacji ucznia, jeżeli incydent się powtarza, a deklarowana współpraca rodziców nie przynosi oczekiwanych rezultatów.
8. W przypadku informacji otrzymanych od funkcjonariusza policji, że uczeń/ uczennica zażywa narkotyki postępujemy następująco:
 - Informujemy wychowawcę, pedagoga i dyrektora szkoły

- Telefonicznie informujemy rodziców/ prawnych opiekunów o konieczności wykonania narkotestu
- W przypadku braku kontaktu z rodzicem przy przeprowadzeniu narkotestu obecna jest osoba dorosła (wychowawca, nauczyciel, pedagog, dyrektor szkoły).

III. Procedura postępowania nauczyciela, gdy znajduje na terenie szkoły substancję przypominającą wyglądem narkotyki

1. Powiadamia o zaistniałym zdarzeniu dyrektora szkoły, który powiadamia policję.
2. Zachowując środki ostrożności, zabezpiecza substancję przed dostępem do niej osób niepowołanych oraz ewentualnym jej zniszczeniu do czasu przyjazdu policji.
3. Wszelkie substancje rozlane lub rozsypane należy odgrodzić i zabezpieczyć przed rozniesieniem, np. na podeszwach obuwia.
4. Czeka na przyjazd policji i nie podejmuje żadnych działań związanych z próbą dostarczenia zabezpieczonej substancji na najbliższy posterunek, pamiętając, że zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii „Kto, wbrew przepisom ustawy, posiada środki odurzające lub substancje psychotropowe, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.
5. Po przyjeździe policji niezwłocznie przekazuje zabezpieczoną substancję i informacje dotyczące szczegółów zdarzenia.

IV. Procedura postępowania nauczyciela, gdy podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyki

1. Odizolowuje ucznia poprzez umieszczenie go w oddzielnym pomieszczeniu. Nauczyciel powinien dołożyć wszelkich starań, aby uczeń nie mógł pozbyć się substancji.
2. Powiadamia o swoich podejrzeniach dyrektora szkoły i wychowawcę klasy.
3. Dyrektor szkoły powiadamia policję.
4. W obecności innej osoby (wychowawca, pedagog, dyrektor, itp.) żąda okazania zawartości kieszeni i plecaka oraz ewentualnie innych przedmiotów budzących podejrzenie, co do ich związku z poszukiwaną substancją i jej wydania. W celu wprowadzenia atmosfery współpracy, o obecność można poprosić wychowawcę lub nauczyciela, do którego uczeń

ma zaufanie. Nauczyciel nie ma prawa samodzielnie dokonać przeszukania odzieży ani teczki ucznia.

5. Jeżeli uczeń wyda substancję dobrowolnie, należy ją zabezpieczyć i czekać na przyjazd policji. Nie podejmuje żadnych działań związanych z dostarczeniem zabezpieczonej substancji na najbliższy posterunek, pamiętając, że zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii „Kto, wbrew przepisom ustawy, posiada środki odurzające lub substancje psychotropowe, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.
6. Jeżeli uczeń odmawia współpracy, należy wezwać policję, które dokona przeszukania.
7. Wyznaczona przez dyrektora osoba próbuje ustalić, w jaki sposób i od kogo uczeń nabył substancję.
8. Całe zdarzenie pedagog dokumentuje, sporządzając dokładną notatkę z ustaleń wraz ze swoimi spostrzeżeniami.
9. Nauczyciel, wychowawca lub pedagog niezwłocznie powiadamia o zaistniałym zdarzeniu rodziców lub opiekunów ucznia.

W przypadku gdy nauczyciel podejrzewa, że na terenie szkoły uczeń handluje narkotykami lub dopalaczami, powinien podjąć następujące kroki:

1. Powiadamia o swoich podejrzeniach dyrektora szkoły, pedagoga i wychowawcę klasy.
2. Dyrektor szkoły powiadamia policję.

V. Procedura postępowania w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że na terenie szkoły znajduje się uczeń będący pod wpływem alkoholu

1. Powiadamia o swoich przypuszczeniach wychowawcę klasy, pedagoga i dyrektora szkoły.
2. Odizolowuje ucznia od reszty klasy, ale ze względów bezpieczeństwa nie pozostawia go samego. Stwarza warunki, w których nie będzie zagrożone jego życie ani zdrowie. Uczeń nie może pozostawać bez opieki - powinna zająć się nim pielęgniarka lub osoba przeszkolona w udzielaniu pierwszej pomocy.
3. W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia wzywa pogotowie ratunkowe.

4. Zawiadamia o fakcie rodziców lub opiekunów, których zobowiązuje do niezwłocznego odebrania ucznia ze szkoły (osoba sprawująca opiekę, wychowawca lub pedagog).
5. Dyrektor szkoły powiadamia policję.
6. Wychowawca przeprowadza rozmowę z rodzicami i uczniem w obecności pedagoga szkolnego. Zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś bezwzględnie do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. Pedagog szkolny przekazuje rodzicom informacje o możliwości skorzystania ze specjalistycznej pomocy pedagogiczno-psychologicznej dotyczącej uzależnień.
7. Uczeń zostaje ukarany stosownie do zapisów statutu szkoły.
8. W sytuacji powtórzenia incydentu, dyrektor szkoły powiadamia sąd rodzinny o pogłębiającej się demoralizacji ucznia.

VI. Procedura postępowania w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie alkohol

1. Odizolowuje ucznia poprzez umieszczenie go w oddzielnym pomieszczeniu.
2. Powiadamia o swoich podejrzeniach dyrektora szkoły, pedagoga i wychowawcę klasy.
3. Dyrektor szkoły powiadamia policję.
4. W obecności innej osoby (wychowawca, pedagog, dyrektor, itp.) żąda okazania zawartości kieszeni i plecaka oraz ewentualnie innych przedmiotów budzących podejrzenie, co do ich związku z poszukiwaną substancją i jej wydania. Nauczyciel nie ma prawa samodzielnie dokonać przeszukania odzieży ani plecaka ucznia.
5. Poinformowanie rodziców (prawnych opiekunów) ucznia i wezwanie ich do szkoły.
6. Jeżeli uczeń wyda substancję dobrowolnie, dyrektor szkoły po odpowiednim zabezpieczeniu, zobowiązany jest przekazać ją policji.
7. Wychowawca przeprowadza rozmowę z rodzicami i uczniem w obecności pedagoga szkolnego. Zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców bezwzględnie do szczególnego nadzoru nad dzieckiem.
8. Uczeń zostaje ukarany stosownie do zapisów statutu szkoły.

VII. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku palenia lub posiadania papierosów i e- papierosów przez ucznia

1. Powiadomienie wychowawcy, pedagoga i dyrektora szkoły.
3. Pedagog przeprowadza rozmowę dyscyplinującą z uczniem w obecności rodzica (prawnego opiekuna), w trakcie której informuje ucznia o konsekwencjach zdrowotnych i prawnych palenia przez osoby niepełnoletnie.
4. W przypadku kiedy uczeń został przyłapany na paleniu papierosów, e-papierosów zostaje ukarany stosownie do zapisów statutu szkoły.

VIII. Procedura postępowania w przypadku stwierdzenia naruszenia przez ucznia godności nauczyciela lub innego pracownika szkoły

Za naruszenie godności osobistej nauczyciela lub pracownika szkoły uznajemy:

- Lekceważące i obraźliwe zachowanie wobec nich wyrażone w słowach lub gestach
- Prowokacje pod adresem w/w osób wyrażone w słowach lub gestach
- Nagrywanie lub fotografowanie w/w osób bez ich wiedzy i zgody
- Naruszenie ich prywatności i własności prywatnej
- Użycie wobec nich przemocy fizycznej i psychicznej
- Naruszenie ich nietykalności osobistej

1. W przypadku, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że uczeń naruszył godność nauczyciela lub innego pracownika szkoły, nauczyciel lub inny pracownik ma obowiązek niezwłocznego zgłoszenia powyższego faktu do dyrektora szkoły.
2. Powiadomienie i wezwanie do szkoły rodziców (opiekunów ucznia).
3. Poinformowanie policji przez dyrektora szkoły.
4. Pedagog szkolny przeprowadza rozmowę z uczniem i rodzicem w obecności wychowawcy.
5. Uczeń zostaje ukarany naganą dyrektora za naruszenie godności nauczyciela w trakcie wykonywania przez niego czynności służbowych.
6. W przypadku, kiedy zastosowane działania nie przynoszą efektu, szkoła kieruje wniosek do Kuratora Oświaty o karne przeniesienie ucznia do innego gimnazjum zgodnie z obowiązującymi przepisami.

IX. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku agresywnego zachowania ucznia

Agresja słowna

1. Natychmiastowa reakcja nauczyciela na zaistniałą sytuację, rozmowa z uczestnikami zdarzenia, uświadomienie im nieodpowiedniego zachowania.
2. Poinformowanie wychowawcy klasy bezpośrednio i pośrednio przez wpis do zeszytu spostrzeżeń i ukaranie stosownie do zapisów statutu szkoły
3. W szczególnych lub powtarzających się przypadkach szkoła podejmuje następujące działania:
 - poinformowanie pedagoga lub dyrektora szkoły,
 - zawiadomienie o zaistniałej sytuacji rodziców ucznia,
 - rozmowa wychowawcy z rodzicem i uczniem w obecności pedagoga szkolnego,
 - zobowiązanie rodzica do szczególnego nadzoru, poinformowanie o możliwości terapii w celu radzenia sobie z agresją dziecka,
 - udzielenie nagany wychowawcy,
 - udzielenie nagany dyrektora,
 - powiadomienie policji,
 - powiadomienie Sądu Rodzinnego.
4. W klasach, gdzie występują powtarzające się zjawiska agresji słownej wychowawca przeprowadza na godzinie wychowawczej zajęcia na temat sposobów radzenia sobie z agresją.

Agresja fizyczna

1. Natychmiastowa reakcja nauczyciela na zaistniałą sytuację.
2. W zależności od sytuacji podjęcie stosownych działań:
 - upomnienie słowne,
 - rozdzielanie uczestników zdarzenia,
 - odizolowanie ucznia zachowującego się agresywnie,
 - w razie potrzeby wezwanie pomocy (innego nauczyciela, pedagoga, pielęgniarki szkolnej),
 - udzielenie pomocy.
8. Wyjaśnienie z uczestnikami zdarzenia zaistniałej sytuacji, uświadomienie im nieodpowiedniego zachowania.

4. W zależności od sytuacji podjęcie przez szkołę stosownych działań:

- poinformowanie pedagoga lub dyrektora szkoły
- zawiadomienie o zaistniałej sytuacji rodziców ucznia
- rozmowa wychowawcy z rodzicem i uczniem w obecności pedagoga szkolnego
- zobowiązanie rodzica do szczególnego nadzoru np. poprzez kontrakt
- podjęcie przez ucznia stosownej terapii w celu radzenia sobie z agresją
- udzielenie nagany wychowawcy
- udzielenie nagany dyrektora
- powiadomienie policji
- powiadomienie Sądu Rodzinnego

5. W klasach, gdzie występują powtarzające się zjawiska agresji fizycznej wychowawca przeprowadza na godzinie wychowawczej zajęcia na temat sposobów radzenia sobie z agresją.

X. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku dewastacji mienia szkolnego oraz działania na szkodę drugiej osoby

1. Ustalenie sprawcy przez nauczyciela lub innego pracownika szkoły.
2. Poinformowanie wychowawcy, pedagoga szkolnego i dyrektora szkoły.
3. W przypadkach umyślnego zniszczenia mienia szkolnego lub mienia innej osoby, rodzice ucznia zobowiązani są do pokrycia kosztów tej szkody.
4. O sposobie naprawienia zniszczonego mienia szkolnego decyduje dyrektor szkoły.
5. W szczególnych przypadkach wychowawca przeprowadza rozmowę z rodzicem i uczniem w obecności pedagoga szkolnego. Zobowiązuje rodzica do szczególnego nadzoru nad dzieckiem.
6. W zależności od sytuacji uczeń zostaje ukarany stosownie do zapisów statutu szkoły.
7. W sytuacji, kiedy zastosowane wobec ucznia środki okazują się nieskuteczne, dyrektor szkoły występuje do Sądu Rodzinnego o wszczęcie postępowania przeciwko demoralizacji.

XI. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku fałszowania dokumentacji szkolnej

- *Dokonywanie wpisów w dziennikach lekcyjnych (wpisywanie, poprawianie, usuwanie ocen, usprawiedliwianie nieobecności)*
- *Falszowanie usprawiedliwień, zwolnień, deklaracji zgody rodziców itp.*

1. Poinformowanie wychowawcy klasy.
2. Wezwanie do szkoły rodziców ucznia i powiadomienie ich o zaistniałej sytuacji.
3. Uczeń, który dopuścił się fałszerstwa dokumentacji szkolnej, zostaje ukarany zgodnie do zapisów statutu szkoły.
4. W sytuacji powtórzenia incydentu dyrektor szkoły występuje do sądu Rodzinnego o wszczęcie postępowania przeciwko demoralizacji.

XII. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku kradzieży, wyludzenia pieniędzy lub wartościowych przedmiotów

1. Natychmiastowe poinformowanie wychowawcy klasy, pedagoga i dyrektora szkoły.
2. Ustalenie personaliów uczestników zdarzeń (sprawcy, poszkodowanego i świadków zdarzenia. W szczególnych przypadkach zabezpieczenie materiałów, mogących być pomocnymi w wyjaśnieniu sprawy.
3. Wezwanie rodziców ucznia, którego dotyczy zdarzenie oraz w szczególnych przypadkach policji.
4. Pedagog przeprowadza rozmowę z uczniem w obecności rodzica (opiekuna prawnego) i wychowawcy.
5. Wychowawca klasy udziela nagany.
6. W przypadku braku poprawy wychowawca występuje z wnioskiem o naganę dyrektora szkoły.
7. W szczególnych przypadkach dyrektor szkoły występuje do sądu Rodzinnego o wszczęcie postępowania przeciwko demoralizacji.

XIII. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku zachowania ucznia uniemożliwiającego prowadzenie lekcji (głośne rozmowy, spacer po sali, brak reakcji na polecenia nauczyciela)

1. Upomnienie słowne.
2. W sytuacji braku poprawy zachowania, nauczyciel wpisuje danemu uczniowi uwagę do klasowego zeszytu spostrzeżeń.

3. Poinformowanie wychowawcy klasy o zaistniałej w czasie lekcji sytuacji.
4. Rozmowa wychowawcy z uczniem.
5. Jeżeli zachowanie ucznia nie ulegnie poprawie, wychowawca podejmuje następujące działania:
 - poinformowanie rodziców ucznia,
 - rozmowa wychowawcy z rodzicem, zobowiązanie rodzica do szczególnego nadzoru nad dzieckiem,
 - udzielenie nagany wychowawcy,
 - spisanie kontraktu z pedagogiem.
6. Udzielenie nagany dyrektora.
7. Przeniesienie do równoległej klasy.
8. Złożenie wniosku do sądu o demoralizację.

XIV. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku używania w trakcie lekcji telefonu komórkowego, odtwarzacza MP3 itp.

1. Szkoła nie ponosi odpowiedzialności za przyniesione do szkoły przez ucznia wartościowe przedmioty np. telefony komórkowe, odtwarzacze MP3 itp.
2. W szkole obowiązuje zakaz używania telefonów komórkowych, odtwarzaczy MP3 itp. Ww. sprzęt musi być wyłączony i schowany.
3. W przypadku używania ww. sprzętu uczeń jest zobowiązany do wyłączenia go i oddania nauczycielowi, a ten przekazuje sprzęt wychowawcy.
4. Dyrektor oddaje sprzęt tylko rodzicowi lub opiekunowi prawnemu.
5. W przypadku niezastosowania się do powyższych zapisów uczeń zostaje ukarany stosownie do zapisów statutu szkoły.

XV. Procedura postępowania nauczycieli w przypadku zbiorowej ucieczki z lekcji

1. Adnotacja w dzienniku (lekcja nie odbyła się, klasa nieobecna). Uczniowie są zobowiązani do samodzielnego uzupełnienia niezrealizowanego tematu.
2. Nauczyciel powiadamia o ucieczce klasy wychowawcę, pedagoga i dyrektora szkoły, a ten dzielnicowego policji.
3. Wychowawca telefonicznie powiadamia rodziców.

4. Nieobecność pozostaje nieusprawiedliwiona i ma wpływ na ocenę zachowania.
5. Klasa zostaje ukarana zakazem udziału w imprezach szkolnych (dyskoteki, wyjścia do kina, ogniska, wycieczki) w danym semestrze.

XVI. Procedura postępowania w sytuacji powzięcia podejrzenia o stosowaniu przemocy w rodzinie ucznia

1. Dyrektor realizując zadania wynikające z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, wyznacza na terenie szkoły osobę koordynującą działania w tym zakresie - pedagoga.
2. Każdy pracownik szkoły jest zobowiązany do zgłoszenia wychowawcy klasy lub pedagoga, podejrzenia dotyczącego stosowania przemocy w rodzinie ucznia - przy zgłoszeniu należy sporządzić notatkę służbową (załącznik numer 1).
3. Do podstawowych zadań szkoły w ramach procedury należy:
 - a) diagnoza sytuacji i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w tym w szczególności dzieci;
 - b) zapewnienie i zorganizowanie niezwłocznie dostępu do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia ww. osoby;
 - c) udzielenie kompleksowych informacji rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz wsparcia w rodzinie, w tym o formach pomocy dzieciom świadczonych przez instytucje i podmioty w zakresie specjalistycznej pomocy na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
4. Pedagog/psycholog przeprowadza z dzieckiem rozmowę wyjaśniającą i sporządza notatkę z rozmowy.
5. Rozmowę z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przeprowadza się w warunkach gwarantujących swobodę wypowiedzi i poszanowanie godności tej osoby oraz zapewniających bezpieczeństwo.
6. Następnie, wzywa się na rozmowę wyjaśniającą rodzica, opiekuna prawnego, opiekuna faktycznego lub najbliższą dziecku osobę, nie podejrzewaną o przemoc, w celu wyjaśnienia

sytuacji.

7. Jeżeli osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wobec dziecka, są rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni, działania z udziałem dziecka przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej (w rozumieniu art. 115§11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks karny - zwanej dalej „osobą najbliższą”);
8. Wszczęcie procedury następuje przez wypełnienie przez osobę wskazaną przez dyrektora szkoły (pedagoga/psychologa) w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie (formularz „Niebieska Karta” - A);
9. W przypadku braku możliwości wypełnienia formularza „Niebieska Karta” - A, z uwagi na nieobecność osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, stan jej zdrowia lub ze względu na zagrożenie jej życia lub zdrowia, wypełnienie formularza „Niebieska Karta - A” następuje niezwłocznie po nawiązaniu bezpośredniego kontaktu z tą osobą lub po ustaniu przyczyny uniemożliwiającej jego wypełnienie.
10. W przypadku, gdy nawiązanie bezpośredniego kontaktu z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, jest niewykonalne, wypełnienie formularza „Niebieska Karta - A” następuje bez udziału tej osoby.
11. Wszczynając procedurę, należy podjąć współpracę MOPS, policję w celu zapewnieniu bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
12. Po wypełnieniu formularza „Niebieska Karta - A” osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przekazuje się formularz „Niebieska Karta - B”. Jeżeli osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, jest dziecko, formularz „Niebieska Karta - B” przekazuje się rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu albo osobie, które zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie.
13. Formularz „Niebieska Karta - B” nie przekazuje się osobie, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie.
14. Przekazanie wypełnionego formularza „Niebieska Karta - A” do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego następuje niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wszczęcia procedury.
15. Kopię wypełnionego formularza „Niebieska Karta - A” pozostawia się u wszczynającego procedurę.

16. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego.

17. Jeżeli w trakcie działań podejmowanych w ramach procedury, zachodzi podejrzenie, że osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, dopuściła się po raz kolejny stosowania przemocy w rodzinie, wypełnia się formularz „Niebieska Karta - A” w zakresie niezbędnym do udokumentowania nowego zdarzenia i przesyła go do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego.

XVII. Procedura postępowania w przypadku stwierdzenia występowania u ucznia czynników wskazujących na ryzyko zachowań samobójczych

1. O wysokim ryzyku zachowań samobójczych świadczyć może wystąpienie przynajmniej jednego z poniższych czynników:

- mówienie o poczuciu beznadziejności, bezradności, braku nadziei,
- mówienie wprost lub pośrednio o samobójstwie, pisanie listów pożegnalnych,
- pozbywanie się osobistych i cennych dla ucznia przedmiotów . unikanie kontaktów z bliskimi kolegami, izolacja, zamykanie się w sobie,
- zaniechanie zajęć, które dotychczas sprawiały uczniowi przyjemność,
- przejawianie dużych zmian charakteru, nastroju, występowanie nietypowych zachowań,
- przejawianie innych zachowań ryzykownych: okaleczanie się, zażywanie narkotyków, spożywanie alkoholu,
- przejawianie zainteresowania tematyką śmierci, umierania itp.
- podejmowanie w przeszłości prób samobójczych,
- fascynacja znanymi osobami (np. gwiazdami popkultury), które popełniły samobójstwo.

Po zdiagnozowaniu sytuacji zagrożenia, wychowawca, pedagog i dyrektor szkolny podejmują odpowiednie działania interwencyjne:

- jednoznacznie ustalają , które z ww. przesłanek występują u danego ucznia,
- przeprowadzają analizę sytuacji szkolnej i rodzinnej ucznia w celu wstępnego ustalenia przyczyn, kontaktują się z rodzicami w celu ustalenia przyczyn zmian w zachowaniu ucznia,
- przekazują informację o zagrożeniu rodzicom i dyrektorowi szkoły,
- ustalają z rodzicami zasady wzajemnych kontaktów, proponują pomoc psychoterapeutyczną poza szkołą.

2. Postępowanie w przypadku powzięcia informacji, że uczeń zamierza popełnić samobójstwo (informacja od samego ucznia, kolegów, rodziny, osób postronnych):
po zdiagnozowaniu sytuacji zagrożenia wychowawca, pedagog szkolny oraz dyrektor szkoły podejmują następujące działania:

- nie pozostawiają ucznia samego, próbują przeprowadzić go w ustronne, bezpieczne miejsce,
- informują o zaistniałej sytuacji i zagrożeniu rodziców,
- przekazują dziecko pod opiekę rodziców (prawnych opiekunów) lub jeżeli przyczyną zagrożenia jest sytuacja domowa ucznia odpowiednim instytucjom (np. policji).

3. Postępowanie w przypadku powzięcia informacji, że uczeń podjął próbę samobójczą:
po powzięciu informacji, że uczeń podjął próbę samobójczą dyrektor szkoły, wychowawca, pedagog szkolny podejmują następujące działania:

- jeśli próba samobójcza ma miejsce w szkole, wychowawca (nauczyciel, pracownik) powiadamia o tym fakcie dyrektora szkoły, a ten rodzica/opiekuna prawnego,
- wzywają pogotowie ratunkowe,
- dyrektor szkoły, pedagog szkolny oraz wychowawca dokonują oceny sytuacji i przeprowadzają rozmowę wspierającą z uczniem i rodzicami oraz przekazują informacje dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- jeśli próba samobójcza ma miejsce w domu, a rodzic poinformował o zajściu szkołę, dyrektor szkoły, pedagog szkolny przekazuje rodzicom informacje dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- próbie samobójczej dyrektor informuje Radę Pedagogiczną pod rygorem tajemnicy w celu podjęcia wspólnych działań oraz obserwacji zachowania ucznia po jego powrocie do szkoły przez wszystkich nauczycieli,
- pedagog planuje dalsze działania mające na celu zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa w szkole, atmosfery życzliwości i wsparcia oraz przekazuje rodzicom informacje o możliwościach uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogicznej poza szkołą,
- w przypadku śmierci ucznia w wyniku samobójstwa dyrektor szkoły informuje organ prowadzący i nadzorujący szkołę o zaistniałej sytuacji,
- pedagog szkolny oraz wychowawcy udzielają pomocy psychologiczno-pedagogicznej innym uczniom szkoły.

4. Jeśli zaistnieje realne zagrożenie próby samobójczej ucznia, należy podjąć następujące czynności:

- jednoznacznie określić rodzaj zdarzenia,
- nie pozostawiać ucznia znajdującego się w kryzysie samego i próbować przeprowadzić go w bezpieczne, ustronne miejsce,
- zebrać wstępne informacje o okolicznościach zdarzenia,
- w razie konieczności wezwać pomoc- pogotowie ratunkowe, policję, straż miejską i w czasie tej interwencji zadbać, by przebiegała ona spokojnie i dyskretnie,
- ocenić ryzyko dalszego zagrożenia (możliwe, że konieczna będzie hospitalizacja dziecka),
- zawiadomić o zdarzeniu dyrekcję szkoły, wychowawcę dziecka oraz rodziców,
- chronić ucznia oraz inne osoby przed dodatkową traumą, związaną np. z kontaktem z mediami

Uczeń, który podjął próbę samobójczą bezwzględnie powinien otrzymać konsultację psychiatryczną. Jeśli uczeń wróci do szkoły, należy w trakcie pierwszych z nim kontaktów pamiętać o daniu mu wsparcia, akceptacji, okazaniu zrozumienia. Należy uznać próbę samobójczą za fakt historyczny, aby utrzymać dystans do tego, co się stało, skoncentrować się na głównych problemach ucznia i jeśli to możliwe pozytywnie je przeformułować, wskazać różne systemy oparcia.

Procedury przyjęto na posiedzeniu Rady Pedagogicznej 02.12.2014 r.

ARKUSZ INFORMACYJNY DOTYCZĄCY UCZNIA - W ZWIĄZKU Z PODEJRZENIEM
LUB ZGŁOSZENIEM PRZEMOCY W RODZINIE

Imię i nazwisko ucznia.....

Szkoła.....

Data wypełnienia formularza

(należy podkreślić wybrane informacje)

1. Opis wyglądu ucznia:

- a) zaniedbania w zakresie higieny osobistej
- b) zadrapania
- c) zasinienia
- d) oparzenia
- e) złamania
- f) zranienia
- g) zwichnięcia
- h) inne urazy lub uwagi dotyczące wyglądu (jakie?)

2. Zachowanie ucznia:

- a) niepokój, pobudzenie
- b) wycofanie, zamknięcie w sobie, „dziwny spokój”
- c) agresywność
- d) płacz
- e) inne (jakie?)

3. Posiadane informacje dotyczące form krzywdzenia ucznia:

- a) przemoc fizyczna
- b) przemoc psychiczna
- c) zaniedbanie
- d) inne (jakie?)
- e) brak informacji na ten temat

4. Źródło informacji:

.....
.....
.....

5. Inne informacje istotne w rozpoznawaniu sytuacji ucznia:

.....
.....
.....

Czytelny podpis osoby wypełniającej arkusz

XVIII. Procedura postępowania w przypadku ataku terrorystycznego

Wtargnięcie napastników do obiektu

1. Należy użyć ustalonego alarmu sygnalizowanego przez dzwonek szkolny (5 krótkich dzwonki przerwa 5 krótkich).
2. Poddaj się woli napastników – wykonuj ściśle ich polecenia.
3. Staraj się zwrócić uwagę napastników na fakt, że mają do czynienia z ludźmi (personifikowanie siebie i innych – zwracaj się do uczniów po imieniu – zwiększa szansę ich przetrwania).
4. Pytaj zawsze o pozwolenie, np. gdy chcesz się zwrócić do uczniów z jakimś poleceniem.
5. Zapamiętaj szczegóły dotyczące porywaczy i otoczenia – informacje te mogą okazać się cenne dla służb ratowniczych.
6. Staraj się uspokoić dzieci – zapanuj w miarę możliwości nad własnymi emocjami.
7. Dopóki nie zostanie wydane polecenie wyjścia:
 - a. nie pozwól dzieciom wychodzić z pomieszczenia oraz wyglądać przez drzwi i okna,
 - b. nakaż dzieciom położyć się na podłodze.
8. W chwili podjęcia działań zmierzających do uwolnienia, wykonuj polecenia grupy antyterrorystycznej.

UWAGA! OSTATECZNĄ DECYZJĘ O PODJĘCIU EWAKUACJI SZKOŁY PODEJMUJE DYREKTOR SZKOŁY

Bądź przygotowany na surowe traktowanie przez Policję. Dopóki nie zostaniesz zidentyfikowany, jesteś dla nich potencjalnym terrorystą.

9. Po zakończeniu akcji:
 - c. sprawdź obecność dzieci celem upewnienia się, czy wszyscy opuścili budynek - o braku któregoś z dzieci poinformuj Policję,
 - d. nie pozwól żadnemu z dzieci samodzielnie wrócić do domu,
 - e. prowadź ewidencję dzieci odbieranych przez rodziców/osoby upoważnione.

Użycie broni palnej na terenie szkoły

W sytuacji bezpośredniego kontaktu z napastnikiem:

1. Nakaż dzieciom położyć się na podłodze.
2. Staraj się uspokoić dzieci.

3. Dopilnuj, aby dzieci nie odwracały się tyłem do napastników w przypadku polecenia przemieszczania się.
4. Jeżeli terroryści wydają polecenia, dopilnuj, aby dzieci wykonywały je spokojnie – gwałtowny ruch może zwiększyć agresję napastników.
5. O ile to możliwe zadzwoń pod jeden z numerów alarmowych
UWAGA! Nie rozłączaj się i staraj się, jeśli to możliwe, na bieżąco relacjonować sytuację.
6. Po opanowaniu sytuacji:
 - upewnij się o liczbie osób poszkodowanych i sprawdź, czy strzały z broni palnej nie spowodowały innego zagrożenia (np. pożaru),
 - zadzwoń lub wyznacz osobę, która zadzwoni pod jeden z numerów alarmowych
 - udziel pierwszej pomocy najbardziej potrzebującym,
 - w przypadku, gdy ostrzał spowodował inne zagrożenie podejmij odpowiednie do sytuacji działania.
 - zapewnij osobom uczestniczącym w zdarzeniu pomoc psychologiczną.

Zagrożenie bombowe

Symptomy wystąpienia zagrożenia:

Podstawową cechą terroryzmu jest to, iż nie ma wyraźnych znaków ostrzegawczych o możliwości wystąpienia zamachu lub są one trudno dostrzegalne.

1. Zainteresowania i uwagi wymagają:
 - rzucające się w oczy lub po prostu nietypowe zachowania osób, pozostawione bez opieki przedmioty typu teczki, paczki itp., osoby wyglądające na obcokrajowców, osoby ubrane nietypowo do występującej pory roku,
 - samochody, a w szczególności furgonetki, parkujące w nietypowych miejscach (miejscach organizowania imprez i uroczystości).
2. Należy jednak pamiętać, że terrorysta nie zawsze musi być odmiennej narodowości i wyróżniać się z tłumu szczególnym wyglądem.
3. O swoich spostrzeżeniach poinformuj dyrektora szkoły, dyrektor powiadamia odpowiednie służby: Straż Miejską lub policję.

Postępowanie w sytuacji otrzymania informacji o podłożeniu ładunku wybuchowego:

1. Dyrektor powiadamia odpowiednie służby - Policję, Urząd Gminy.
2. Jednocześnie przeprowadza ewakuację budynku zgodnie z procedurami. Należy użyć ustalonego alarmu sygnalizowanego przez dzwonek szkolny (1długi dzwonek – 30 sekund).
3. Osoba, która przyjęła zgłoszenie lub ujawniła przedmiot niewiadomego pochodzenia, co do którego istnieje podejrzenie, że może on stanowić zagrożenie dla osób i mienia, powinna ten fakt zgłosić służbom odpowiedzialnym za bezpieczeństwo w danym miejscu, dyrekcji szkoły. Informacji takiej nie należy przekazywać niepowołanym osobom, gdyż jej niekontrolowane rozpowszechnienie może doprowadzić do paniki i w konsekwencji utrudnić przeprowadzenie sprawnej ewakuacji osób z zagrożonego miejsca.
4. Zawiadamiając policję dyrektor podaje następujące informacje:
 - rodzaj zagrożenia i źródło informacji o zagrożeniu (informacja telefoniczna,
 - ujawniony podejrzany przedmiot),
 - treść rozmowy z osobą informującą o podłożeniu ładunku wybuchowego;
 - numer telefonu, na który przekazano informację o zagrożeniu oraz dokładny czas jej przyjęcia, adres, numer telefonu i nazwisko osoby zgłaszającej, opis miejsca i wygląd ujawnionego przedmiotu.
5. Wskazane jest uzyskanie od policji potwierdzenia przyjętego zgłoszenia.

Ogłoszenie alarmu bombowego oraz procedury postępowania w czasie zagrożenia bombowego:

1. Do czasu przybycia policji akcją kieruje dyrektor szkoły lub osoba przez niego wyznaczona.
2. Na miejsce zagrożenia incydem bombowym należy wezwać służby pomocnicze takie jak: pogotowie ratunkowe, straż pożarną, pogotowie gazowe, pogotowie wodno-kanalizacyjne, pogotowie energetyczne.
3. Po przybyciu policji na miejsce incydentu bombowego, przejmuje ona dalsze kierowanie akcją.
4. Należy bezwzględnie wykonywać polecenia policjantów.

5. Przy braku informacji o konkretnym miejscu podłożenia „bomby”, użytkownicy pomieszczeń służbowych powinni sprawdzić swoje miejsce pracy i jego bezpośrednie otoczenie, pod kątem obecności przedmiotów nieznanego pochodzenia.
6. Pomieszczenie ogólnodostępne (korytarz, klatki schodowe, toalety) oraz najbliższe otoczenie zewnętrzne obiektu, sprawdzają i przeszukują służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo w danej instytucji.
7. Podejrzanych przedmiotów nie wolno dotykać! O ich lokalizacji należy powiadomić dyrektora oraz osoby odpowiedzialne za bezpieczeństwo.
8. Po ogłoszeniu ewakuacji, należy zachować spokój i opanowanie, pozwoli to sprawnie i bezpiecznie opuścić zagrożony rejon.
9. Po ogłoszeniu ewakuacji, należy opuścić szkołę, zabierając rzeczy osobiste (torebki, siatki, nesesery itp.)
10. Identyfikacją i rozpoznawaniem zlokalizowanego ładunku wybuchowego oraz jego neutralizacją zajmują się uprawnione i wyspecjalizowane jednostki i komórki organizacyjne policji.

Jak zachować się po otrzymaniu informacji o podłożeniu lub groźbie podłożenia

„bomby”:

1. Podczas działań związanych z neutralizacją „bomby” należy zastosować się do poleceń policji.
2. Ciekawość może być niebezpieczna- należy jak najszybciej oddalić się z miejsca zagrożonego wybuchem. Po drodze należy informować o zagrożeniu jak największe grono osób, będących w strefie zagrożonej lub kierujących się w jej stronę
3. Po ogłoszeniu alarmu i zarządzeniu ewakuacji należy niezwłocznie udać się do wyjścia, zgodnie ze wskazaniem administratora budynku lub wskazaniem upoważnionych osób.

Informacja o podłożeniu bomby

1. Jeżeli jest to informacja telefoniczna:
 - słuchaj uważnie,
 - zapamiętaj jak najwięcej,
 - jeżeli masz taką możliwość, nagrywaj rozmowę – jeśli nie – spróbuj zapisywać informacje,

- zwróć uwagę na szczegóły dotyczące głosu i nawyki mówiącego oraz wszelkie dźwięki w tle,
 - nigdy nie odkładaj pierwszy słuchawki,
 - jeżeli twój telefon posiada funkcję identyfikacji numeru dzwoniącego – zapisz ten numer.
 - Jeżeli jest to wiadomość pisemna, zabezpiecz ją tak, aby nikt jej nie dotykał - przekażesz ją Policji.
2. Po zakończeniu rozmowy niezwłocznie zadzwoń pod jeden z numerów alarmowych
 3. Zaalarmuj dyrektora szkoły
 4. Dyrektor dzwoni do Kuratorium Oświaty i Organu Prowadzącego.
 5. Powiadom o zagrożeniu personel szkoły oraz uczniów, w sposób nie wywołujący paniki!
 6. Dyrektor zarządza ewakuację zgodnie z obowiązującą instrukcją
UWAGA! Poinstruuuj uczniów o zabraniu ze sobą rzeczy osobistych – plecaków, reklamówek itp.
 7. Zabezpiecz ważne dokumenty, pieniądze.
 8. Wyłącz lub zleć woźnemu szkoły wyłączenie dopływu gazu i prądu.
 9. W przypadku odnalezienia podejrzanego przedmiotu nie dotykaj go i nie otwieraj.
 10. W miarę możliwości ogranicz dostęp osobom postronnym,
 11. Dokonaj próby ustalenia właściciela przedmiotu,
 12. Po przybyciu właściwych służb, bezwzględnie stosuj się do ich zaleceń.

Wykrycie/ znalezienie bomby (podejrzanego przedmiotu)

1. Nie dotykaj podejrzanego przedmiotu.
UWAGA! Jeśli widzisz „bombę” to oznacza, że jesteś w polu jej rażenia.
2. Zadzwoń pod jeden z numerów alarmowych:
3. Zabezpiecz, w miarę możliwości, rejon zagrożenia w sposób uniemożliwiający dostęp osobom postronnym – głównie uczniom, nie narażaj siebie i innych na niebezpieczeństwo.
4. Powiadom o zagrożeniu personel szkoły oraz uczniów, w sposób nie wywołujący paniki!
5. Zarządź przeprowadzenie ewakuacji zgodnie z obowiązującą instrukcją.

6. Zabezpiecz ważne dokumenty, pieniądze.
7. Wyłącz lub zleć woźnemu szkoły wyłączenie dopływu gazu i prądu.
8. Otwórz okna i drzwi.
9. Usuń z otoczenia wszystkie materiały łatwopalne.
10. Nie używaj w pobliżu podejrzanego ładunku urządzeń radiowych (radiotelefonów, telefonów komórkowych).
11. Po przybyciu właściwych służb, bezwzględnie stosuj się do ich zaleceń

Po wybuchu bomby:

1. Oceń sytuację pod kątem ilości osób poszkodowanych i upewnij się, jakiego rodzaju zagrożenia spowodował wybuch.
2. Zadzwoń pod jeden z numerów alarmowych:
3. Udziel pierwszej pomocy najbardziej potrzebującym.
4. Sprawdź bezpieczeństwo dróg i rejonów ewakuacyjnych, a następnie zarządzaj przeprowadzenie ewakuacji zgodnie z obowiązującą instrukcją.
5. W przypadku, gdy wybuch spowodował inne zagrożenie, podejmij działania odpowiednie do sytuacji.
6. Po przybyciu właściwych służb, bezwzględnie stosuj się do ich zaleceń.